

JEFFREY ARCHER

Linnuntietä

Jeffrey Archer

Linnuntietä

Suomentanut Virpi Kuusela

SAGA Egmont

Linnuntietä

Suomentanut Virpi Kuusela

Shakespeare-sitaatin suomennos Paavo Cajander

Englanninkielinen alkuteos

As the Crow Flies

Kannen kuvat: Shutterstock

Kansi: Lisa Bygdén

Copyright © 1991, 2026 Jeffrey Archer and ja Egmont

Kaikki oikeudet pidätetään

ISBN: 9788727336053

1. POD painos

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Jamesille

CHARLIE

1900-1919

1

”En tarjoa näitä teille kahdelle pennyllä”, ukillani oli tapana huu-
taa ja pidellä kaalinpäätä käsissään. ”En tarjoa näitä pennyllä
enkä edes puolikkaalla pennyllä. Ehei, vaan annan nämä neljän-
nespennyllä.”

Nuo olivat ensimmäiset muistamani sanat. Vanhimmalla sis-
kollani oli tapana istuttaa minut jalkakäytävälle appelsiinilaatik-
koon ukin myyntikärryjen viereen jo ennen kuin opin kävele-
mään ja varmistaa, että aloin opetella ammattia hyvissä ajoin.

”Hän vain vahtii omaansa”, ukilla oli tapana kertoa asiakkaille
ja osoittaa minua, kun istuin puulaatikossa. Ja tosiaankin en-
simmäinen oppimani sana oli ”ukki”, toinen ”neljännespenny”,
ja osasin toistaa ukin myyntipuheen sanasta sanaan jo ennen
kolmatta syntymäpäivääni. Tosin kukaan perheestäni ei ollut täy-
sin varma, *mikä* minun syntymäpäiväni oli, sillä isäukkonni oli
viettänyt yönsä putkassa ja äitini oli menettänyt henkensä jo en-
nen kuin päästin ensimmäisen parkaisuni. Ukki arveli että päivä
oli saattanut olla lauantai ja uskoi että kuukausi oli todennä-

köisimmin ollut tammikuu, ja hän oli varma siitä että vuosi oli ollut 1900 ja tiesi että kuningatar Viktoria oli ollut vallassa. Päädyimme siis siihen, että olin syntynyt lauantaina 20. tammikuuta 1900.

En tuntenut äitiäni, sillä kuten kerroin, hän kuoli samana päivänä kun minä synnyin. Paikallinen pappimme kutsui sitä ”synnytyskomplikaatioksi”, mutten oikein ymmärtänyt mitä hän tarkoitti ennen kuin vasta useita vuosia myöhemmin kohdatessani ongelman uudelleen. Isä O’Malley ei lakannut koskaan muistuttamasta minulle, että äitini oli ollut varsinainen pyhimys. Isäni, jota kukaan ei olisi voinut kutsua pyhimykseksi, teki päivät satamassa töitä, vietti illat kapakassa ja tuli pikkutunneilla kotiin, koska se oli ainoa paikka missä hän saattoi nukahtaa kenenkään häiritsemättä.

Loput perheestäni käsitti kolme siskoani – vanhin Sal, joka oli viisivuotias ja tiesi syntymäpäivänsä koska oli syntynyt keskellä yötä ja pitänyt isäukon hereillä, Grace, joka oli kolmevuotias eikä pitänyt ketään hereillä, sekä punatukkainen Kitty, joka oli puolitoistavuotias eikä lakannut hetkeksikään parkumasta.

Perheen pää oli Charlie-ukki, jonka mukaan minä sain nimeni. Ukki nukkui omassa huoneessaan meidän Whitechapel Roadilla olevassa pohjakerroksen kodissamme, eikä vain siksi että oli vanhin vaan myös koska hän maksoi aina vuokran. Meidät muut ahdettiin yhteiseen huoneeseen ukin huonetta vastapäätä. Meillä oli kaksi muuta alimman kerroksen huonetta, keittiön tapainen ja sitten yksi, jota useimmat olisivat kutsuneet isoksi komeroksi, mutta jota Grace mielellään kutsui salongiksi.

Takapihalla oli käymälä – ei nurmikkoa – joka oli meidän ja yläkerrassa asuvan irlantilaisperheen yhteinen. He tuntuivat käyvän siellä aina aamukolmelta. Ukki – joka oli ammatiltaan

hedelmä- ja vihanneskaupustelija – piti myyntikärriään Whitechapel Roadin kulmassa. Heti kun pystyin pakenemaan appelsiinilaatikostani ja kuljeskelemaan muiden kärrijen luona sain huomata, että paikalliset pitivät ukkia East Endin parhaana kauppiaina.

Isäni, kuten jo kerroin, oli ammatiltaan satamatyöläinen. Hän ei vaikuttanut koskaan olevan erityisen kiinnostunut yhdestäkään meistä, ja vaikka hän toisinaan tienasi jopa punnan viikossa, kaikki rahat tuntuivat päätyvän Black Bulliin, missä hän osti olutuopillisen toisensa jälkeen ja pelasi cribbagea tai dominoa naapurimme Bert Shorrocksin kanssa. Shorrocks ei tuntunut koskaan puhuvan, ainoastaan murahtelevan.

Itse asiassa ilman ukkia en olisi edes joutunut käymään paikallista alakoulua Jubilee Streetillä, ja ”käydä” oli oikea sana, koska en tehnyt juuri mitään siellä ollessani, mitä nyt paukutin pienen pulpettini kantta ja kiskoin toisinaan edessäni istuvan tytön, ”Posh Porkyn”, saporaita. Hänen oikea nimensä oli Rebecca Salmon, ja hänen isänsä Dan Salmon omisti Brick Lanen kulmassa olevan leipomon. Posh Porky tiesi tarkalleen milloin ja missä oli syntynyt eikä lakannut koskaan muistuttamasta meille kaikille, että oli miltei vuotta nuorempi muita luokkalaisia.

Odotin aina malttamattomasti kellon soimista neljältä iltapäivällä, jolloin koulu loppui ja saatoin paukauttaa pulpettini kantta viimeisen kerran ennen kuin juoksin koko matkan Whitechapel Roadin päähän auttamaan myyntikärrijen ääreen.

Lauantaisin ukki hemmotteli minua ottamalla minut mukaan Covent Gardenin aamutorille. Siellä hän valitsi hedelmiä ja vihanneksia, joita myisimme myöhemmin hänen kärriystään vastapäätä herra Salmonin leipomoa ja sen vieressä olevaa Dunkleyn kalaperunapuotia.

Odotin malttamattomasti, että pääsisin kokonaan koulusta ja voisin mennä pysyvästi ukille töihin, mutta jos lintsasin tunnin, ukki kieltäytyi viemästä minua West Hamin otteluun lauantai-iltapäivällä, tai pahempaa, ei antanut minun myydä kärryistä aamupäivällä.

”Olin niin toivonut, että sinusta tulisi Rebecca Salmonin kaltainen”, ukki tapasi sanoa. ”Se tyttö pääsee vielä pitkälle –”

”Mitä pitemmälle sen parempi”, minä vastasin aina, mutta ukki ei koskaan nauranut, muistutti vain, että Rebecca oli aina joka aineessa paras.

”Paitsi laskennossa, siinä minä päihitän hänet leikiten”, minä kerskuin. Minä nimittäin osasin laskea päässäni sellaisia tehtäviä, jotka Rebecca Salmonin piti laskea paperilla; se ärsytti häntä suunnattomasti.

Isäni ei käynyt kertaakaan Jubilee Streetin alakoulussa niinä vuosina, jotka olin siellä, mutta ukki poikkesi ainakin kerran lukukaudessa juttelemassa luokanvalvojani herra Cartwrightin kanssa. Herra Cartwright sanoi ukille, että voisin numeropääni ansiosta ryhtyä kirjanpitäjäksi tai kassavirkailijaksi. Kerran hän sanoi, että voisi jopa ”pystyä löytämään minulle työpaikan Ci-tyssä”. Se oli tietenkin ajanhukkaa, sillä en halunnut tehdä muuta kuin pitää ukin kanssa myyntikärryjä.

Hoksasin vasta seitsemänvuotiaana, että ukin kärryjen kyljessä oleva nimi – Charlie Trumper, rehellistä kauppaa vuodesta 1823 – oli sama kuin minun nimeni. Isän nimi oli George, ja hän oli tehnyt useat kerrat selväksi, ettei aikonut jatkaa ukin töitä tämän jäädessä eläkkeelle, koska ei halunnut jättää satamassa olevia kavereitaan.

En olisi voinut olla isän päätöksestä yhtään tyytyväisempi ja

sanoin ukille, ettei meidän tarvitsisi edes vaihtaa kärryissä olevaa nimeä kun jossain vaiheessa jatkaisin hänen työtään.

Ukki vain huokaisi ja sanoi: ”En halua, että jäät töihin East Endiin, poika. Olet ihan liian hyvä viettämään loppuikäsi myyntikärryjen ääressä.” Oli surullista kuulla hänen puhuvan sillä tavalla. Hän ei tuntunut ymmärtävän, etten minä halunnut tehdä mitään muuta.

Koulu jatkui kuukaudesta toiseen, vuodesta toiseen, ja Rebecca Salmon sai aina päättäjäispäivänä palkinnon toisensa jälkeen. Jokavuotista kevätjuhlaa pahensi vielä se, että meidän piti kuunnella kun hän luki psalmin 23 ja seisoi näyttämöllä valkoisessa mekossaan, valkoisissa sukissaan ja mustissa kengissään. Hänellä oli jopa valkoinen rusetti pitkissä mustissa hiuksissaan.

”Hänellä on varmasti uudet pikkupöksyt joka päivä”, pikku Kitty kuiskasi korvaani.

”Ja minä lyön neljännespennyn vetoa, että hän on yhä neitsyt”, Sal sanoi.

Minä purskahdin nauruun, sillä kaikki Whitechapel Roadin kaupustelijat nauroivat aina sanan kuullessaan. Tosin myönnän, ettei minulla ollut siihen aikaan aavistustakaan mikä neitsyt oli. Ukki hyssytteli minua eikä hymyillyt ennen kuin menin hakemaan laskentopalkinnon, rasiällisen väriliitua, joista ei ollut hitonkaan hyötyä kenellekään. Vaihtoehtoina olivat kuitenkin väri-liidut tai kirja.

Kun palasin paikalleni, ukki taputti niin kovaa, että jotkut äidit kääntyivät katsomaan ja hymyilivät. Se sai vanhan ukkini päättämään entistä vakaammin, että jatkaisin koulunkäyntiä neljätoistavuotiaaksi asti.

Kun olin kymmenvuotias, ukki antoi minun järjestellä aamupäivän myyntituotteet kärryille ennen kouluunlähtöä. Ukin

kultainen sääntö oli, että perunat olivat etualalla, vihannekset keskellä ja pehmeät hedelmät taka-alalla.

”Älä ikinä anna ostajien koskea hedelmiin ennen kuin he ovat maksaneet”, ukki aina painotti. ”Pottuja on vaikea puristella pillalle, mutta vielä vaikeampaa on myydä rypäleitä, joita on nosteltu ja pudoteltu muutaman kerran.”

Yksitoistavuotiaana otin jo maksun asiakkailta ja annoin takaisin vaihtorahat. Silloin sain ensimmäisen kerran tietää kouraan kätkemisestä. Toisinaan kun olin antanut vaihtorahan, asiakas avasi kämmenensä ja huomasin, että yksi antamistani kolikoista oli yllättäen kadonnut, joten jouduin antamaan hänelle lisää rahaa. Menetin sillä tavalla melkoisesti viikkotuloistamme, mutta sitten ukki opetti minut sanomaan ”Kaksi pennyä takaisin, rouva Smith” ja kohottamaan kolikot kaikkien nähtäväksi ennen niiden ojentamista.

Kaksitoistavuotiaana osasin jo pitää naamani peruslukemilla tinkiessäni Covent Gardenin kauppiaiden kanssa ja virnistellä leveästi myydessäni myöhemmin samat tuotteet Whitechapelin asiakkaille. Olin myös huomannut, että ukki vaihtoi aika ajoin tavarantoimittajia, ”ihan vain ettei kukaan pidä minua itsestäänselvyytenä”.

Kolmetoistavuotiaana olin ukin silmät ja korvat, koska tiesin jo jokaisen Covent Gardenin varteenotettavan hedelmä- ja vihanneksikauppiaan nimen. Opin pian hoksaamaan, ketkä pinosivat hyviä hedelmiä huonojen päälle, ketkä yrittivät piilottaa vahingoittuneen omenan ja ketkä yrittivät aina antaa vähemmän kuin mistä oli maksettu. Ennen kaikkea opin kärryjen ääressä, ketkä asiakkaat eivät maksaneet velkojaan, niin ettei heille pitänyt koskaan myydä luotolla.

Muistan miten olin pakahtua ylpeydestä sinä päivänä jolloin

Commercial Roadilla täysihoitolaan pitävä rouva Smelley sanoi minun tulleen ukkiini ja uskovansa, että olisin vielä joskus yhtä hyvä kuin ukki. Juhlin sinä iltana tilaamalla ensimmäisen olutuopilliseni ja sytyttämällä ensimmäisen Woodbine-sätkäni. Kumpikin jäi minulta kesken.

En unohda ikinä lauantaiaamua jolloin ukki antoi minun ensimmäisen kerran vastata myyntikärryistä yksin. Hän ei avannut suutaan viiteen tuntiin neuvoakseen tai edes kertoakseen mielihpidettään, ja kun hän laski päivän päätteeksi tienestit, niin vaikka ne olivat kaksi šillinkiä ja viisi pennyä tavallisen lauantaian tienestijä pienemmät, hän antoi minulle silti kuuden pennyn lantin, jonka aina maksoi viikon päätteeksi.

Tiesin, että ukki olisi halunnut minun jatkavan koulussa ja parantavan luku- ja kirjoitustaitoani, mutta lukukauden viimeisenä perjantaina joulukuussa 1913 minä astelin Jubilee Streetin alakoulun portista ulos isäni siunauksella. Isä oli aina sanonut, että koulunkäynti oli ajanhukkaa, eikä siinä ollut hänestä mitään järkeä. Olin hänen kanssaan samaa mieltä, vaikka Posh Porky olikin saanut stipendin johonkin St Paul's -nimiseen paikkaan, joka oli kaiken kukkuraksi kilometrien päässä Hammersmithissä. Ja kuka olisi edes halunnut lähteä kouluun Hammersmithiin kun saattoi asua East Endissä?

Rouva Salmon ilmeisesti halusi tyttärensä lähtevän, koska hän kertoi aina jokaiselle leipäjonon etummaisena olevalle tyttärensä ”älyllisestä lahjakkuudesta”, mitä se sitten olikin.

”Leuhka snobi”, ukki tapasi kuiskata korvaani. ”Hän on niitä ihmisiä, joilla on kotona kulhollinen hedelmiä vaikkei kukaan olisi sairas.”

Minä ajattelin Posh Porkysta kuta kuinkin samaa kuin ukki rouva Salmonista. Herra Salmon oli sen sijaan ihan hyvä tyyppi.

Hän oli nimittäin itsekin ollut aikoinaan kaupustelija, mutta ennen kuin oli nainut leipurin tyttären, neiti Roachin.

Joka lauantaiaamu minun järjestellessäni myyntikärryjä herra Salmon häipyi Whitechapelin synagogaan ja jätti vaimonsa vastaamaan leipomosta. Miehen poissa ollessa rouva jaksoi muistuttaa kaikille kuuluvasti, ettei itse ollut juutalainen.

Posh Porky ei tuntunut osaavan päättää, mennäkö isäukkonsa kanssa synagogaan vai jäädäkö äidin kanssa myymälään, missä hän istui aina ikkunan ääressä ja alkoi ahmia kermapullia heti isänsä kadottua näkyvistä.

”Seka-avioliitot ovat aina ongelma”, ukki sanoi minulle. Ymmärsin vasta vuosia myöhemmin, ettei ukki tarkoittanut kermapullia.

Sinä päivänä kun päätin kouluni sanoin ukille, että hän voisi jäädä lepäämään siksi aikaa kun minä lähtisin Covent Gardeniin täyttämään kärryt, mutta hän ei ottanut sitä kuuleviin korviinsa. Kun saavuimme torille, ukki antoi minun ensimmäistä kertaa tinkiä kauppiaiden kanssa. Löysin pian erään, joka suostui myymään minulle tusinan omenia kolmella pennyllä, kunhan vain lupaisin tehdä saman tilauksen joka päivä tulevan kuukauden ajan. Charlie-ukki ja minä söimme aina omenan aamiaiseksi, joten järjestely sopi meidän omiin tarpeisiimme ja tarjosi lisäksi minulle tilaisuuden maistaa asiakkaille myymiämme tuotteita.

Siitä lähtien jokainen päivä oli lauantai, ja teimme yhdessä voittoa toisinaan jopa neljätoista šillinkiä viikossa.

Sen jälkeen sain viisi šillinkiä viikossa palkkaa – varsinaisen omaisuuden siis – ja panin siitä neljä šillinkiä peltirasiaan ukin sängyn alle, kunnes olin säästänyt ensimmäisen guineani: miehellä jolla on guinea on turvallisuutta, herra Salmon oli sanonut

minulle kerran seisoessaan myymälänsä ulkopuolella peukalot liivintaskussa ja esitellessään kiiltävää kultakelloaan ja -vitjaansa.

Iltaisin, kun ukki oli tullut kotiin syömään ja isäukko oli häipynyt publiin, minua kyllästytti vain istuskella kuuntelemassa mitä siskot olivat päivän aikana tehneet. Niinpä liityin Whitechapelin poikakerhoon. Pöytätennistä maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin, nyrkkeilyä tiistaisin, torstaisin ja lauantaisin. Pöytätenniksessä en koskaan oikein pärjännyt, mutta olin aika hyvä kääpiösarjalainen ja kerran jopa edustin kerhoa Bethnal Greeniä vastaan.

Isäukostani poiketen en käynyt kovin paljon pubeissa, laukkakisoissa tai cribbagea pelaamassa, mutta kävin edelleen kannustamassa West Hamia useimpina lauantai-iltapäivinä. Kävin toisinaan myös West Endissä katsomassa viimeisintä varieteetähteä.

Kun ukki kysyi mitä halusin viisitoistavuotislahjaksi, vastasin hetkeäkään epäroimättä: ”Omat myyntikärryt.” Lisäsin myös, että olin säästänyt jo melkein tarpeeksi kärryjä varten. Ukki vain nauroi ja sanoi, että hänen vanhat kärrynsä olisivat riittävän hyvät sitten kun minun olisi aika jatkaa hänen työtään. Sitä paitsi säästöistäni olisi etua, kuten rikkailla oli tapana sanoa, ukki muistutti ja lisäsi varmuuden vuoksi, ettei koskaan kannattanut sijoittaa uuteen, etenkin sota-aikana.

Vaikka herra Salmon oli jo kertonut minulle, että olimme julistaneet sodan Saksalle liki vuosi aiemmin – kukaan meistä ei ollut kuullut arkkiherttua Frans Ferdinandista – asian vakavuus selvisi meille vasta kun monet torilla työskennelleet nuoret miehet alkoivat kadota ”rintamalle” ja pikkuveljiä tuli heidän tilalleen – ja toisinaan jopa siskoja. Lauantaiaamuisin East Endissä näkyi enemmän sotilaspukuisia kavereita kuin siviiliasuisia.

Minun ainoa muistoni siltä ajalta oli Schultzin makkarapuoti, jossa herkuttelimme lauantai-iltaisain, ja etenkin hänen hampaattomat ikenensä paljastava virnistyksensä ja ilmaiseksi annettu ylimääräinen makkara. Niihin aikoihin hän tuntui aloittavan jokaisen työpäivän rikottua ikkunaa vaihtamalla, ja sitten yllättäen eräänä aamuna hänen myymälänsä ikkunat oli laudoitettu, emmekä nähneet häntä enää koskaan. ”Internoitu”, ukki kuiskasi mystisesti.

Isäukkonni tuli toisinaan luoksemme lauantaiamuisin, mutta vain saadakseen ukilta rahaa, jotta saattoi mennä Black Bulliin ja tuhlata kaiken kaverinsa Bert Shorrocksin kanssa.

Ukki antoi joka viikko šillingin tai jopa floriinin, vaikka tiesimme kumpikin, ettei hänellä olisi ollut siihen varaa. Se ärsytti minua varsinkin siksi, ettei ukki itse juonut koskaan eikä varsinkaan harrastanut uhkapelejä. Isäukko otti siitä huolimatta rahat, kosketti lakkiaan ja suuntasi sitten Black Bulliin.

Sama toistui viikko toisensa jälkeen, eikä tilanne olisi ehkä koskaan muuttunut, mutta eräänä lauantaiamuna koppava nainen, jonka olin huomannut seisoskelevan kadunkulmassa kuluneen viikon ajan musta mekko yllään ja päivänvarjo kädessään, asteli myyntikärryjemme luokse ja pani valkoisen sulan isän rinnusliepeeseen.

En ollut ikinä nähnyt isää yhtä vihaisena, paljon vihaisempana kuin tavanomaisena lauantai-iltana, kun hän oli menettänyt kaikki rahansa uhkapelissä ja tuli kotiin niin humalassa, että meidän kaikkien piti mennä sängyn alle piiloon. Isä heristi nyrkkiään naiselle, mutta nainen ei hätkähtänyt, vaan haukkui isää pelkuriksi päin tämän naamaa. Isä huusi naiselle takaisin muutaman valitun sanan, jotka yleensä säästi vuokrankeräjälle. Sitten isä sieppasi naisen kaikki sulat, heitti ne katuojaan ja lähti harppo-

YLISTETTY SUURROMAANI PIENEN IHMISEN MATKASTA LONTOON SLUMMEISTA YHTEISKUNNAN HUIPULLE

Charlie Trumper kasvaa East Endin kujilla ja oppii vihanneskojua pitävältä isoisältään kaupankäynnin taidon. Kunnianhimoinen Charlie haaveilee suuresta tulevaisuudesta ja kohtaa naapurin Beckyssä vertaisensa liikekumppanin ja ystävän. Sitten syttyy ensimmäinen maailmansota ja Charlien tie vie rintamalle, missä hän joutuu poikkiteloin vaikutusvaltaisen kapteeni Trenthamin kanssa.

Sodan päätyttyä Charlie ryhtyy rakentamaan kauppaimperiumia mutta ei aavista, kuinka peruuttamattomasti hänen, Beckyn ja Trenthamin kohtalot kietoutuvat toisiinsa vuosikymmenten saatossa.

Jeffrey Archer on yksi kaikkien aikojen menestyneimmistä kirjailijoista. Hänen teoksiaan on käännetty 47 kielelle ja ne ovat myyneet yli 300 miljoonaa kappaletta. Archer on poikkeuksellisen monipuolinen kirjailija, joka taitaa niin historialliset romaanit ja jännityskirjat kuin tietokirjallisuuden.